

زودوری تا کیسہ میں دیدہ بے نور
 چو خواہم شد حسام اندر خیالت
 چو دست از کام ماند گستران را
 نہ ابر احسان ہمہ بر منم آرد
 ہرگز گر چہ آفتاب از قصہ از تنگ
 ورت معذور دارم نیز شاید
 چہ جوید پسین و حسانہ نور
 گرم بنوازی و گر جونی آزار
 کم از نطنان کت بسیم از دور
 سلام کن بگاہے در جمالت
 نوازش شہ ط باشد مستران را
 بکشت خوشہ چنیاں نیز بارو
 ہاں کز فرجہ موشاں کند تنگ
 کہ در یا سپہاں چشمہ ناید
 کہنے از حیلہ در گنج نہ از زور
 خدایت یار باد اور ہمہ کار

آغاز اشعار عشق خضر خانی از شاخ سبز و ترد و لانی

۱۰ ہمیشہ دور پسر رخ لا جور دی
 ز دورش ہر کیے گردش بکاوست
 بیاراید کیے را گوہرین ہسد
 کند آن دیگرے راحت نہ تاراج
 چوے امید پائندہ دے نیم
 نداند پیشہ جزن نور دی
 بزیر ہر کیے دیگر شہاوست
 کہ بشاند دران مہدش بصد
 کہ پوید بر در مسرخانہ محتاج
 خوش آن کس کو ہند گردن تسلیم

۲۔ چو خواہم شمع = چو خواہم ع ۳۔ دست از کام ترا جمع = دست از کار ع ۹۔ انشا عشق
 عشق از خاں ع جمع = انشا عشق خضر خانی ح = بر آمدن عشق خضر خانی سا ۱۱۔ بکاوست
 اور قافیہ مصرعہ ثانی شاریت ح ع جمع سا سا = بکاوست و شمار است ع

چوتھاں رشتہ کر دوں گسستن
 بس آفت کاں نویدِ کامرانیست
 چہ دانہ طوطی کا فستان در دام
 چہ دانہ باز چوں بندند پیش
 ہا ہند و کہ گریہ در اسیری
 ہمایوں طالبی باشد جوان تخت
 ہر کامی کہ پیش آید نیازش
 نموداری مند دروسے بہ تدبیر
 شہزادی کیش بود ز اقبال بوئے
 ۱۰ گلی کو خواست والا دتکہ یافت
 ڈری کو خواست شد بر افسرِ خاص
 چوروزی مند را بردند جائے ق
 در آن حالت نباشد صاحبِ ہوش
 خدایا مہ کر نعمت دہی بیش
 ۱۵ گنوں زینجا بسامہ باز گردم
 بساید دل درو تا چار بستن
 بسا غم کاں بکلیدِ شادمانیت
 کہ از شکر و ہندش طعمہ در کام
 کہ دستِ شاہ خواہد بود جایش
 کند شکر اسیری در اسیری
 کہ در کارش نگیسہ آسمان سخت
 بصد ہنچار گرد و کار سازش
 کہ خلق از عزتِش گرد و عنان گیر
 رسد در گوہرں جام از سوئے
 نیار دسوئے دیگر دست بہ یافت
 رسد در گنج شاہ از دستِ خواص
 کہ از روزی مند بر گنج پائے
 کہ شکر نمیش گرد و دستِ اموش
 در آموزش سپاسِ نعمت خویش
 بگرد نکتہ ہائے ناز گردم

۱۔ درو شہزادی = بروح ع ۳۳۔ چہ دانہ ساہو شہزادی = زبیدی ع ایضاً ہم از
 شکر ع۔ ہندش ع ۱۲۔ روزی شاہ را ساہو ع ۱۳۔ شکر نمیش شہزادی = شکر نمیش سا
 ع ۱۵۔ نکتہ ہائے ناز ساہو ع ۱۶۔ نکتہ ہائے ناز ساہو

چسب خواندم دران و سپا بجز راز
 که چون شاهنشهر همیشه مند
 بملک و مسل از خون الهی
 سری کز باد کین و پیش خطرناک
 ۵ هم اندر هست رایاں راری کرد
 چو کرد از خون کبریاں خاک رایر
 خود از خونے چسب زینگونه محراب
 مگر میخو هست آن خورشید بے میخ
 بغیر وزی فرستد قلب شاهی
 ۱۰ الفغان مظلوم را بفرمود
 ستم خانه که بر شد تا اثر تایا
 چو زانورفت الفغان ظفر تایا
 که داد آن ملک دولت را بتاراج
 دران حسد کین رای بود با نام
 ۱۵ از و رایاں ساحل در تفت و تاب
 که حسد عرفی از و میگرد صد ناز
 عسلا الدین والدینا محمد
 بر آمد بر سر بر پادشاهی
 بآب تیغ کردش طعمه خاک
 هم از تا تا غمزدین راتی کرد
 بدریا خواست شود خون شمشیر
 بدریا پاک کرد وونی بس آب
 که دریا را کند خشک از تفت تیغ
 ز برج مه بنزدل گاه و ماهی
 که لشکر جانب دریا کشد زود
 در اندازد نگون در قفس دریا
 بر آناں کرد و ز آیین ظفر کار
 ز رای و رانه بستد ایت تاج
 بقدرت کامگار اندر همه کام
 رواں در بحر و بر فرما نش چوں آب

۶ - خونے چسب سٹا = خونے چناں ع = خون چسب ع سٹا سٹا - زینگونه سٹا = زانگونه سٹا
 ع سٹا سٹا - بگری خواست سٹا ع سٹا ع سٹا - ۱۱ - پر شد ح ۱۲ - چو زانورفت ح ع سٹا = آنسو
 رفت ع ایضا به انان ح ع سٹا = بر انان ع

چو تیغ افشا ند بروی خانِ مغفور
 سپہ دنیا ل کرد آن محترم را
 حرمائے مہینِ رائے والا
 بدست افتاد باپیلِ خوشترانہ
 ۵ بتانی نے تان دیدہ نی ماہ
 میراں جسدہ خوبانِ گل اندام
 چو دین زار جندی ناز میں خوشے
 نہ در توئی خزش موری خسریہ
 گرامی آفتابے سایہ پرورد
 ۱۰ امانت داراں خانِ جہانگیر
 بفیروزی چو باز آمد از آن فتح
 بعرض بارگاہ آورد در شاہ
 ہنسانی تختہ کاں شکیش کر
 میراں جسدہ کنولہ دی رائے
 ۱۵ چناں ماہی و آن انجسم بدنیال

رمید آن تیرہ دل چوں سایہ از نور
 ستد زان کعبہ گبر اں حرم را
 سر اپا غرقہ در لولوئے لالا
 جہانی پر شد از رانی و رانہ
 نہ چشم بد در ایشان یافتہ راہ
 پری روی کہ کنولہ دی بدش نام
 چو جاں پوشیدہ از بیندہ گاہ روئے
 نہ بادست بر رویش زیدہ
 ولے خورشیدش از ہیبت تہ زرد
 کہ از عصمت برآں اہو سردیر
 بہ پیش تخت شہ زد بوسہ بر سطح
 متاع و پل و اسپ زرز حدیش
 ہماں نازک تہان ماہوش کرد
 سزائے خدمتِ تخت کیا نے
 بفرماں در حرم رفتند در حال

۲۔ دنیا ل کرد سزا۔ ۳۔ غوتہ سزا۔ ۴۔ غرق ع۔ ۵۔ درایشاں سزا۔ ۶۔ بدایشاں ع۔ ۷۔ شدش
 سزا۔ ۸۔ بدش سزا۔ ۹۔ موئے خزیدہ سزا۔ ۱۰۔ امانت داراں سزا۔ امانت داری سزا۔ ۱۱۔
 = امانت داری از ع۔ ۱۲۔ نازک تہان سزا۔ نازک تہان سزا۔ ۱۳۔ سزائے خدمت در

و بالمش را شرف رود اوزاں بوج
 پریشاں خاطرش گشت اندکی جمع
 کہ کرد اندر دل شاہ جہاں جائے
 بچشم بختیاراں جائے گیر و
 شود منعم بصد جانن خسراں
 ہمہ کارش جمال کار باشد
 شود پیش بزرگان خدمت آموز
 مانند ابرار از و دامن آزاد
 چنار از خویش برتر دارد اورا
 دو دست داشت گاہ کامرانے
 بماند آن ہر دو گوہر در کف رائے
 کہ شد در بزرگ اندر دل خاک
 کہ بود آن شش مہ ماہ دو ہفتہ
 سپہرش نام دیو لدی ہنادہ
 ہمید او ش سعادت مژدہ تخت
 بخدمت پیش شاہ بحر کف بود

مد اندر برج شد چون لعل در دوج
 چو آمد در شبستان شہاں شمع
 چناں افشرد بہر بندگی پائے
 کئے کش بخت و دولت پائے گیر و
 ہر آن فصلے کزو کرد و پدیدار
 پرستاری کہ دولت یار باشد
 چہ نیک اختر کے کز بخت فیروز
 چو خاک تیرہ گیر و دامن باو
 چو پیش باختار افتد کہ ورا
 ۱۰ غرض القصہ کنولادی رائے
 چورانی سوئے حضرت شد بکلیائے
 چناں آفت حکم ایزد پاک
 دویم راعش شش مہ بود رفتہ
 پری روی ز مردم حور زادہ
 ۱۰ ہی آراستش مشاطہ بخت
 چو کون لادی آں در راصدق بود

کہ حاصل میشدش خوشنودی شاه
 بعد رض آورد در از خویشتن را
 زبان تراورد دعا گوئی عناں داد
 بشاہی خسر و روسے زمیں باش
 سران ملک را سر زیر پائیت
 اگر خود آسماں باشد زمیں باد
 بشرح حال شد لرزنده چون مید
 دوغچه ناشگفته داشت بختم
 مرا ز انجار بود این جانب اندخت
 ولے ماند آن دو گل در گلشن خویش
 پرستاراں شر را زندگانی
 دل من بس آں خون بے سکون است
 بگری خون بخون پیوند یا بد
 نیاید پاسے شہ و شر دابر آؤ
 نموداری دگر رود ادش از ہوش
 پرستاری زہر خضر خانیش

ہمیکہ و آچنساں خدمت بدرگاہ
 شبے خوش دید و اراے زمین را
 تخت اندر و غالب را زباں داد
 کہ شاہ تا ابد مسند نشیں باش
 ہمیشہ بر سریر ملک جا پیت
 بیادوت ہر کہ نبود بر زمیں شاد
 پس آنکہ با دل پر بسیم و امید
 کہ از شاخ جوانی برد خستم
 چو زینجا باد اقبال آن طرف تاخت
 ۱۰ شد من خوش ز بخت روشن خویش
 یکے زان دو سپر و اندر جوانی
 دوم ماندہ است پھوں پیوند خونست
 دی گری شہ بر بندہ تا بد
 ازیں پیوند شہ زندگی ببادر
 ۱۵ چو شہ را در شداں دیابہ در گوش
 بدل میگشت حبتن ہر زمانش

۱۱- مسند نشیں باش زمیں باش سرتاج = مسند نشیں باد زمیں باد سرتاج ۹- در زمیں سرتاج

۱۲- ماندہ است آن سرتاج = ماندہ است چوں سرتاج ۱۱- ماندہ است و چوں ع

موافق باز خواندش در دل آن گفت
برائے کار و ان فرماں فرستاد
کہ داری در سر لائے دولت خویش
چو بر طغر لائے فرماں ویدہ سالی
کہ گرد بیت این خورشید معمور
سریر آرائے ملک ہندواں کرن
ازیں شادی کہ آمد ناگسائش
کجا در ڈرہ گنجید این کہ خورشید
چو با چشمہ کند بحر آشنائے

۱۰ براں شد کاں طرب را کار سازد
متاع قیمتی صد پیل بالا
وگر کالائے گوناگون نہ چنداں
پس آنکہ با ہزار امید واری
فرستد سوئے دولتخانہ تحت
۱۵ دریں اثنا چنان شد شاہ رارائے

تیاں خواست تاسہ را کند جفت
کہ ما را بخت آگاہی چہناں داد
مبارک روئے دختے دولت اندیش
ز دو ویدہ فرست آن زوشنائی
شو در روشن شب تائش بد اں نور
کہ بد صاحبقران لائے در اں قرں
جنگنجد اندرون پوست جہائش
دہد نزد خودش پونید با وید
شو د آن چشمہ ہم بحر از روئے
علم بر پشت پیلاں بر منہ از رو
ق ز دیبا دختہ زولو لوسے لالا
کہ گنجہ در خیال ہونمندان
نشاند نازین را در عساری
کہ آن دولت رسد در خانہ بخت
کہ بستاند ازاں رای کرن جائے

۱۔ باز گفتن مرع = باز خواندش ع تراجم ۲۔ نامہ فرستاد = فرماں فرستاد مرع تراجم ۳۔ ایضا چنان
داد مرع = چہنیں داد مرع ۴۔ مبارک روئے دختر تراجم ۱۱۔ قیمتی مرع تراجم ۱۲۔ قیمت مرع
۱۳۔ نشاند نازین را مرع = نشاند آن نازین را تراجم

بر آئو تمام زد گشت بند در دم
 امیران و گرجا پیش و ابنوہ
 چو در گجرات رفت آن لشکر سخت
 ہمیدانت کو را بنود این زور
 ۵ چو آن جانی صلاح جان و تن دید
 بختیت را ندوبیرون شد ثنا باں
 نبرد از ہمدان و خون و پیوند
 نہاں از دیدہ مردم پری وار
 رسید آنجا و گشت این ز خونریز
 ۱۰ چو سنکھن دیو پور رای رایاں
 کہ کرن از کجاست آد بریں سوئے
 بہ پردہ دستری دار و نہفتہ
 لطافت مایہ چوں آب باراں
 الفغان معظم خمیں ہسم
 کہ از پامال اسپاں سر مرشد کوہ
 بجاک افگند رائے کار داں خست
 کہ پیش قلب جہم بند و صف مور
 ہزیمت را اصلاح خوشین دید
 چو باد تند در کوہ و بیاباں
 بجز خاص شبناں لبتے چند
 بسوئے دیو گیر افگند رہوار
 عشاں رازم کرد از جنبش تیز
 بشد آگاہ ز آگاہے سہراں
 ز تاب تیغ ترکاں تافتہ روئے
 گلپوشیدہ روئے ناشگفتہ
 منزائے تخت گاہ تاجداراں

۱۔ چمیں جمع = چمچی سٹا = اینچیں سٹا ۲۔ جیش و ابنوہ سٹا = جیش ابنوہ سٹا جمع ۵۔ چو آنجانے
 صلاح سٹا جمع = چو آنجانی صلاح = چو آنجا بے صلاح سٹا ایضاً صلاح خوشین ع ۶۔ صلاح خوشین ع
 ۷۔ ہمدان سٹا = ہمدان و سٹا جمع = خون و پیوند سٹا = خویش و پیوند سٹا = خویش پیوند ع ۹۔ نرم کرد
 سٹا = گرد کرد سٹا = سنت کرد ع = گرم کرد ع ۱۰۔ بسکھن دیو سٹا جمع = بسکھن دیو سٹا = چو نکس ع = نکس
 دیو ع ایضاً شاہی سٹا جمع = بشد آگاہ ع ۱۱۔ بدیں سوئے سٹا جمع = بریں سوئے ع ع

طمع در بست نکلن تا بصد جمد
 برادر را کہ بھیل بود نامش
 بر آنورفت بھیل دیو چون باد
 چو کرن آزرده بخت پریشاں
 ۵ نیارست اندر آن پیغام نہ کرد
 نشانہا کہ باشد شرط این کار
 ہمہ یک یک بہ یکہ بگر سپردند
 دو جانب چون فراہم گشت تدبیر
 فرستادند بر بوسے ہماں
 ۱۰ چو یک فرنگ ماند در تھا پوسے
 سپاہ شہ کہ بود اندر "این
 چو باد تند زدنا کہ برایشاں
 بکوہ ودشت سرزد کرن سرکش
 چناں گرفت ز اندیشہ سر خویش
 ۱۵ دلاور بچھیں کو مرد گو بود

برود در برج خویش آن ماہ رائد
 بخواند و کرد حتمال پیمائش
 بہماں را ز ہمانے بروں داد
 حمایت جوئے بود از سوئے ایشان
 ضرورت بائز حسل پوندمہ کرد
 بمقداری کہ رایاں راست مقدار
 بہ صد در پایکے گوہر سپردند
 رواں شد چاشنی بر چاشنی گیر
 مہ روشن بکام اثر دہائے
 کہ اندر دیو گیسر آرد پری روئے
 کہ کردی در زمانے کار یک قرن
 ہمہ جمعیت خس شد پریشاں
 سپاہی در عقب چون کوہ آتش
 کہ چون اندیشہ ناپیداشد از پیش
 بفرمان الغناں پیشرو بود

۱۔ طمع بر بست نکلن = برادر را کہ بھیل دیو جو = برادر را کہ بھیل دیو جو = برادر را کہ بھیل دیو جو
 ۱۰۔ آرد ست = آید مساع = آد جو کہ = ناپیداشد از پیش = ناپیداز سے پیش
 ۱۵۔ دلاور بچھیں = ایضا الف خاں ساکت ساکت

چو کرن از تاب تیش برق ساں حُصت
 دراں جنبش دولرانی کہ بخشش
 دواں می شد بہ پشت باد پائے
 بہ پیکان گوش او کز اوج و از پست
 غرض نا کہ از غیب تیرے
 بہ تہ آں رخس آتش پائے سرکش
 سپہ کش چنچیں نزدیک تر بود
 از اں گل برگ وزن لالہ بازو ق
 امین شاہ بود اں گرگ خونریز
 بعصمت ہم ہاں ساں بہر ماں پوش
 النخاں در جسم میداشت مستور
 چو فرماں شد کہ اں ریحان فردوس
 رسانیدند در ایوان جمشید
 کونوں میں کاختر ہر ہفت کردہ
 بیامطرب بازا بریشی چنگ ۱۵

سر ہر رو چو ابرو باد بست
 بری میخواست چیدن از درخشش
 چو گل کش باد برگیرد زجاے
 بساں تیر میشد شست در شست
 کہ تیر چسوخ ز اں برزد فیضے
 گرفت ماہ شد در برج آتش
 رسید در عنان شب زود زود
 گراں شد چنچیں را چوں ترازو
 ندید از بیم سوسے اں برہ تیز
 النخاں را رسانید از سر پوش
 چو فرزند خودش در پردہ نور
 بشہر آرنده چوں بریں در قوس
 بچلباب حیا پوشیدہ خورشید
 چہ بیروں وہ از ہفت پردہ
 بریں شادی کہ آمد دوست در چنگ

۴۔ بہ پیکان گوش اوج ع ۴۔ بہ پیکان گوش خورع ۷۔ چنچی ستلا ۱۰۔ بہ انسان بہرمان ستلا۔ بہ انسان بہرمان
 ع ۷۔ بہ انسان پریمان ع ۱۴۔ کاخترے سا ایضا جاں ع ۴۔

بدان تان کند در سینہ بخوابست رواں کن این غسزل در پرده رست

غزل از زبان عاشق

چہ رویت اینکہ چشم کرد روشن چہ بویت اینکہ مجلس کرد گلشن
 نہ ماہ آسماں را باشد این روئے نہ فردوس بریں دارد چنین بوئے
 ۵ رُخ دیدم کہ جاں را زندگی داد و لے دل را نوید بسندگی داد
 از اں رو عیش فشخ زاد درمن چناں روئے مبارک باد بر من
 بیاسے زندگانی بخش جانم کے کہ تو زید نہ از جان من آنم
 نم بر دیدہ پاسے جانفزایت ولیکن نیت آن تعطیم پائیت
 ستانم دیدہ از خورشید واسے کہ تو خوش خوش بر اں بالآخر امے
 ۱۰ برای کادے ہمرہ کہ بودت دل انسہ وز کہہ و بیکہ کہ بودت
 خوش آن بادی کہ از صحر او از نشت بگرداگرد رویت داشت گلگشت
 کد امی کرد در زلف توں کرد کہ از آب دیدہ خود شویم آن کرد
 کد امی مرغ بر سر کرد پرواز کہ سازم در زمانش طمسہ باز
 فروخت در کد امی خاک پوست کہ از درویزہ خورشید دمہ رست
 ۱۵ و لے خون شد ولم از رشک آن خاک ہم از خون دل خود شویمش پاک

۱- بروں کن حج ۲- عاشق گوید حج = عاشق گوید بعبثوق بندہ نو از سنا = غزل تمام و کمال نسخہ حج میں متروک

جو گئی ہے ۶- نر جان سع = لے جان سنا = بیجان ع ۱۰- دل افروز سع = دل افروز سع

۱۲- درویزہ راز سع = درویزہ ع - خورشید دمہ سنا سع = خورشید دمہ سع

زہر اقبال آن خاکِ رہِ افسوس
 ویک از دست بادم آمد و صد آہ
 فلک نیز آرزوی مرد کای کاش
 گذشتہ است آنکہ چون افسردہ چند
 کنوں دل را زمان بت پرستی است
 شراب دوستی وہ تمانسائی
 نوازندہ چوزیں دستاں بہ پردخت
 پساخ از زبانِ دلبر نو
 کہ نعل توخت میسزد و پرو بوس
 کہ نقش بوسہ برمی چسبند زان آہ
 ہلام نعل بودی در تہ پاس
 دلم بودی بخورد و خواب خرسند
 حریفِ عشق را آغز مستی بہت
 بر فئے دوست نوشتم دوست گمانی
 و گر سازندہ دستاں دگر ساخت
 رواں کرد این غنجل در مرز نو

پاسخ از لبِ معشوق

۱۰ زمانہ میں چہ ماں شد کار سازم
 بی بے مہری نختم کرد تاراج
 نگہ کن تا چہ میبویست بختم
 نیسے خوش وزید از سبز گلشن
 مرا چوں گل ز شاخ تاز برکت
 ۱۵ کونم اعتماد بخت خود بہت
 چہ در اسے سعادت کرد بازم
 ز مہرم داد زان پس مرثوہ تاج
 کہ سر بر ماہ زو میمویں و ختم
 کہ از وے تان گشت این جان و فن
 بدولت حسانہ امید انگند
 کہ گلہوے شود از بوسے من مست

۴- فلک نیز آرزوی مرد سر کای کاش = فلک این آرزوی مرد سر کاش = بخورد و خواب سر کاش تاج = خواب خورد و خورد
 ۵- حریف عشق سر کاش تاج = حریف عشق = ۹- پاسخ از لب معشوق = پاسخ از زبان معشوق = عاشق سر = پاسخ از
 زبان معشوق کو یہ مع ۱۴- شاخ تاز سر کاش = شاخ تاز سر کاش = ۱۵- افتاد بخت مر کاش تاج = افتاد بخت مع

گوہی میسد ہد خاطر بر آنم
 شود پیوند من با مہر بانی
 مہر خود ور رہ او خاک سازم
 براہم طائر میوں زدایں قال
 ہ برآں فرخندہ قال امیس دوام
 مرا خدہ ہست در طالع شماری
 گرا ختر صداقت این پایہ یایم
 و گر قلب اند گو ہر ہائے افلاک
 عروسے کش ہوس پیش است یاکم
 ۱۰ زہندستان غزاسے شیر مستم
 رسیدم تا ز چشم آہوانہ
 ولی رام غنزار خویش سازم
 دریں ناوک زنی و کیسند تیزی
 شکار جاں شکارم خضر خاں باد
 کہ بانی عمیر جز دولت ترا نم
 کہ بندم در وفناش از مہر جانی
 ز بہر بودنش جاں چساک سازم
 کیت از فرخ رُسخے فرخ شود حال
 کہ گرد و آختر فرخندہ یارم
 کہ در گردم بتاج تاجسداری
 ز در ہائے فلک پیرایہ یایم
 بقلبے نیز خوش باشد ہوسناک
 ز مژد سازد از میںا بنجام
 کہ از یک غمزہ ترکستان شکستم
 دو انم ہر طرف تیسر روانہ
 جو اں شیرے شکار خویش سازم
 شکار جاں شکارم با دروزی
 کہ چوں خضرش حیات جاوداں باد

۴۔ براہم طائر میوں سر سار سار حوج = براہم طالع میوں ح ۵۔ بقلبے سر سار سار حوج

= بقلبے ح ۱۰۔ غزاسے سر سار سار حوج = غزال ح سا ۱۱۔ تیر روانہ ح

= تیر روانہ سر سار سار حوج

گرم شدن چشم دولرانی در شمس الحق و الدین خضر خاں و از
تاب مہراب و چشم گشتن و مہراب گشتن آن چشمہ مہر بر آن
نیلو فرہندی و چون شعاع خورشید از صفر بر زمین افتاد

چہ خوش باشد در آفت از جوانی	دو بیدل را ہم سو دلے جانی
۵ کہ از ابرو بیان راز کردن	کہ از مہر گاہ عتاب آغاز کردن
کہ از گوشائے چشم خواندن	کہ از دور باش غم نہ رازدن
ازیں جاں دادن و از شے ربودن	وزیں گفتن جفا و ز شے شنودن
ازیں با خویش خوں در گریہ خوردن	از و در لب بد زدی خند کردن
ازیں کندن بھرت سینہ ریش	از و دیدن تداون سوئے خویش
۱۰ ازیں در پیش محرم غم کشادن	از و پائے رقیبیاں بوسہ دادن
از و شوخی و زیں در غم نشستن	ازیں زاری و زور و بر شکستن
ازیں چون دشمنان سخت بازو	خندنگ دوستی کردن ترازو
از و تاوک درون جباں گرفتن	بصد جاں لذت پیکاں گرفتن
فشرده عشق در جاہنات دم سخت	خرد برودہ بصرائے عدم رخت
۱۵ و کیلان بلا و رفتہ مشغول	عملہ اران غم را کردہ معزول

۱ شمس الحق خضر خاں ۲۴ - از صفر ۲ - بصرہ ۳ - از و گفتن تراج ۴ - زیں شنودن تراج ۵ - سینہ ریش تراج
۶ - سینہ خویش تراج ۷ - رقیبیاں تراج ۸ - ریش تراج ۹ - سینہ ریش تراج
۱۰ - زور و بر شکستن تراج ۱۱ - از و بر شکستن تراج ۱۲ - از و بر شکستن تراج

بخونری کرشمہ تیرورث

درون جان خیال زلف و بالا

ہوائے دل بکنج سینہ نہاں

خفائے کاید از جاناں پیالے

۵۔ مے تلخت جو رکھنزاراں

ہر آتش کاں بیفروزد بت سیم

وگرشد ہر دو دل زیں شعلہ مہمور

خضر خان و دولرانی دریں کار

کنوں حرنی کہ من خواندم دریں لوح

۱۰۔ کہ چوں آمد دولرانی بدرگاہ

برسم بندگی برپائے مے بود

بفرخ روزی اندر خلوت قصر

اشارت کرد بانوئے جاں را

خلف را از خلیفہ گوید این راز

۱۵۔ دولرانی نخستہ دختر کرن

نماوہ دل شدہ جاں برکت دست

چو دزد حنائی جا سوکس کالا

چو طہران بانوں بیرون جاں

بعزت در پزیر و عاشق ازوے

کہ ہر چندش خوری ہشد گواراں

خلیلاں را بود باغ براہیم

بنامیسنوز سہ نور علی نور

دو دل بودند یکدیکر گرفتار

چنین بخشید بہما راحت و روح

بشارت یافت از بخت نکو خواہ

بفرش خاص خیمت سائی مے بود

خضر خان را بخواند اسکت عصر

کہ بیرون انگنڈ را از نہاں را

گگنتت بخت دولت کار پرداز

کہ نار و چرخ چوں آں مہ لبزدون

۲۔ زلف و بالا سبغ جمعاً = زلف بالاع ۳۔ بانوں سگ = درافوں جب د ع ۴۔ درافوں

سج ۴۔ بعزت کا ۵۔ بتے سیم سگ ۶۔ نور علی نور سگ ۷۔ ہر چند کہ یکدیگر گرفتار سبغ جمع ۸۔

= بون بیکدیکر ع ۱۵۔ چوں اور سبغ جمع ۱۶۔

شد است از بس تزیینت مہیا
 چو خاں را آمد این دیباچه در گوش
 در آن شرمندگی ز ایوان بروں رفت
 در آن دم بو و خاں ده سالہ راست
 ۵ دو کراچی بخت ہشت سالہ
 ہمہ دندانش مست شیر بدراست
 برادر داشت در ہر وصف شایان
 بصورت اندکی با حسان کشور
 ز ہجر آن برادر در ہنشان
 ۱۰ چو دیدی روئے خاں چیرے از آن
 چناں بے صلح ماہی را تیر پوست
 نمیدانت چوں او نیک بدرا
 ولیکن بو و حسان عظیم آگاہ
 بدیں خوش بو و آن باز شکاری
 ۱۵ بریناں مہراں مہر و دل افروز
 کہ گرد و حسانہ زان ماہیت شریا
 ز شرم شاہ بانو ماندن ناموش
 ولیکن مہرش اندر جاں دروں رفت
 کہ این ہنگامہ شادیش برخاست
 دو ہفتہ ماہ را بستہ کلا لہ
 از ان مستی ہی آفتا و میناست
 چراغ افروز کو ہر ہائے رایاں
 مشابہ بود چوں روئے باز
 غمے میسراد ہر دم تو امانش
 از ان نقش خائش بود در جاں
 بمر آن برادر و آشتی دوست
 گماں بروی برادر حبت خود را
 کہ از نہ طاق حبت دوست آن ماہ
 کہ ز ان دوست کبک مرغزاری
 چو ماہ نوہمی انہر و دہر روز

۴۴۔ این ہنگامہ عباد۔ آن نہ گانغ ۴۴۔ مت از شیرت ۵۔ شاہ گوندت۔ رویش برابرع۔ رویش
 باز رجح طرک ساجہ چوں شہ باز در کا لچ ۱۰۵۔ بدانان سٹ ۱۱۔ در تیر پوست سٹ ۴۴
 ۴۴۔ حنیادست سٹ ۴۴

بازی بود شاں عشقی کہ یک دم
 بند چوں عشق در بازی مجازی
 چو طفلانے کہ با ہم لعب سازند
 نہانی باختندی آن دو مشتاق
 ہ ہر بازی کے چوں خورد سالان
 بریں آئیں کہ تا بگزشت سالے
 شناسا شد و دل رانی ہم از بخت
 بطالع ہست در بہتر زمانے
 فلک چوں سروری بخشد سری را
 ۱۰ کند چوں زُھرہ با بر عین دیدار
 شدی ہر سو کہ آن خورشید پایہ
 بودی ز وجہ ادراگاہ و بیگاہ
 و دیدی شمس و الاہسم پس و پیش
 یکجا خورد شاں بودی جدا خواب

نہ دندے جدا در بازی از ہم
 شد آن بازی در آخر عشق بازی
 ہم کہ طاق و گاہے جفت بازند
 ز طاق ابرو اوں ہم جفت و ہم طاق
 و دیدی خورد و شیریں باغزالان
 سری بر زوز باغش ہر نہالے
 کہ بخت اوست این فرماندہ تخت
 قرآنش با چنان صاحب قرآنے
 کند پیوند او نیک اختسری را
 سعادت با بد ہر آید پدیدار
 صنم رفتی بدنبالش چو سایہ
 چو نور از آفتاب و پرتو از ماہ
 ز تاب مہر سوئے سایہ خویش
 نخوردندی دے بے یکدگر آب

۱- ہر دم ب ایضاً از بازی جو ہم - آن دو مشتاق سر سر ترا جو ب ع د = ہر دو مشتاق ع
 ۶- بریں ترا جو ایضاً ز باغش ترا جو ب د = باغش ع - ہر نہالے سا سا ترا جو ب ع ا د ح =
 نونالے ع ۶ - زان اوست ترا = جفت اوست ب د ۱۰ - چوں زہرہ سا سا ترا جو ع ا د =
 زہرہ چو ع ۱۳ - کہ ماند مہر ترا

بودی سیرش از یوسف خویش
 نہا و از دور گردوں بر ہم پاسے
 کزاں چشمہ زلالِ خضر نوشد
 نیم آن بہارِ نور سیدہ
 ولے ابرجیا در پردہ باہیت
 نہانی گفتش لے شمع شب افروز
 کہ خواہد عالیہ راسا بیاں گشت
 کہ بر خور دار گرد دیوہ چنیش
 ہم آن معصومہ پردہ نشیں را
 کہ زیب چہرہ دولت بدان است
 کہ چون خورشید نتوان دیدش از نور
 بعقد آن زمرہ دعت بندہ ی
 نوید خواستگاری داد مرا
 ازاں اندیشہ خیرش خبر داد
 زیرفت آن مہلک مژدہ از بخت

ز لحنِ نعت ویدار در پیش
 چنیں تاہشت سالہ دختر اسے
 خضر ہم شد براں حالت کہ گوشہ
 بلطآن میر سید از مد جبریدہ
 کہ بادش ور بے غنچہ شگافیت
 مہین بانواں راجت یک روز
 خضر خاں چوں بسر سبزی چنان گشت
 بساید کردن خنلے ہمنشیش
 پس آنکہ عزم شد سلطان دین را
 کہ چوں خالِ خضر خاں پنجان
 بدرج عصمتش دوز

کندش با مسترار ارجندی
 چو ایں اندیشہ محکم گشت شہ را
 بسوئے پنجان فرماں فرستاد
 پنجان کاں بندی یافت از بخت

۴۔ تمام فنون میں بہار ہی سولے کے۔ مگر اس میں بھی بہار کو پھیل کر نہال بنایا گیا ہے ۵۔ ابرجیا سٹا = بروی

جیاسٹا جھد = روئے جیاع ۶۔ مہین بانوان سٹا جھب دح = میں بانو سے خود ع

۸۔ تان نکلے سٹا ۱۱۔ از نور سٹا دح = از دور جمع

نیتا کرد با صد زینت زین
 شدند اهل جسم زین نکت آگاه
 برسم بندگی و نیک خواهی
 که دخت الپخان چون شد مقتدر
 نه او بیگانه شد از دور پیوند
 خضرخان که بسیار زندگانی
 نباید کال کلی کشس بار گرد
 ازین مهر که گیتی ز دست گلشن
 برای آتش اگر خاک پوشیم
 ۱۰. همانا خسان بر خوردار نوخیزند
 چونچه دل بشاخ سبز است
 بهر بادی در دصد جامه چون گل
 از آن گاه که دخت کرن گجرات
 بگوش او که این گفتار در شد

ز بهر چشم ملک آن قره العین
 درون رفتند پیش بانو شاه
 نمودند اندران درگاه شاهی
 که گرد هم نشین با حسان کشور
 که او هم شاه بانور است فرزند
 بهر سو میزند شاخ جوانی
 ز خار غیبتش انگار گرد
 نموداری که مار است روشن
 چو روشن تر شود نا که بپوشیم
 بیابان حسن دارد رختتین
 ز گل رویان دیگر باز رسته است
 نه ریحاں دامنش گیسو سنبلی
 حوالت کرد شاهنشه بدان ذات
 تو گوئی در تنش جان دگر شد

۴- مقدر است ۵- بیگانه شد در سداب کا = بیگانه شد از دور س ج ج ع ا د ۶- یار گرد دست
 ۷- بعضا = بار دارد س ج ج ع ا د ج ا ۸- مهر که ج ا ۱۰- همانا خاں بر خوردار نوخیز س س س س
 ۱۱- ج ج ج ع کد = همان خاں بر خوردار شاخ نوخیز ع ۱۲- صد جامه چون گل س س س س د ج ج ع
 = صد چاک چون گل ج ج ب = چون جامه صد گل ع

زیاد او شود آسودہ جاسن
 دو وقت در رفت سو گنڈ باین
 بڑت از ہسم دو پیکر آشنائی
 صواب آن شد کہ دو لولوئے ہم فوج
 خوش آمد این سخن بانوئے شر را
 بجائے شر شد و جائے دگر دوست
 ہمیں شد رسم دوران ستم ساز
 کجا برج از دو کوکب کرد معمور
 کجا دو مرغ را خانہ ہم ساخت
 ۱۰ فلک کو بست دایمی بڑت از بند
 غرض ہر یک بخلوت جائے خود رفت
 پس از یک ہفتہ آن ماہ دو ہفتہ
 خضر خاں کردی از دورش نکاہے
 دولرانی ہسم از دنیا چشم
 ۱۵ خضر خاں رہت کردی موز از پیش

۱- نیامید جو بجا ۲- پونڈ بان جو ایضاً نیت ممکن بجا ہم۔ این دو لولوئے روح تہ
 ۳- ہمیں شد رسم ہر جا جو ع = ہی رفت سڑ = ہی شد رسم ع = ۱۰ بند با جو ع = بند اع ع
 ایضاً چ شد سا حاشیہ ۱۵۔ از پیش ہر سا با جو ع = در پیش ع

سنبہ خدمت دیگر گرفتے
 جدا دُور و جاننا یکہ گریا
 پرسش ہر نظر زیں سو بانیے
 کرشمہ تیغ میند و در چپ رست
 ۵ جگر بے صبر و تنہا در قناعت
 بہر این در درون اوج گروش
 درون یکہ گرد رفته پناہاں
 دو آئینہ گرا از رسم خیالی
 دو شمع ارچہ بوند از یکہ گرد دور
 ۱۰ چو رفتندی دگر در خلوت آباد
 چو گشتند اندراں دُوری خیالے
 خیال یکہ گرد بر گرفتند
 غم از تن خورد و را رغبت بروں بُرد
 کسے کنش سوز معده در فروغ است
 ۱۵ چو داعی نیست چند از گفت ابر
 گل فکندی بناک و بر گرفتے
 زبانا گنگ و ابر و با گفستار
 بیاسخ ہر مژہ زانو زبانیے
 ولیکن آب دیدہ عذر میجوہست
 مژہ در خشم و لبہا در شفاعت
 بنازا و از درون این جگر کش
 نہ قالب در میاں گنجیدہ فی جاں
 رود و یکہ گرد بود محالی
 و لے پیوند یا بد نور با نور
 شدندی با خیال یکہ گرشاد
 زگریہ چوں خیالی در زلاے
 زہر سینہ ترک خورد گرفتند
 شکم ریشعلہ از خوتاب دل مرد
 ز سوز دل سخن گوید دروغ است
 زباں دیگر زبانا ہست دیگر

۵ - قناعت ع سبب د = صناعت سر سحر حجاج - کا د ماشیہ ۶ - در درون سبب سبب

حجاج د = دروغ ع ۹ - بانور سبب حجاج = در نوز ع حجاج ۱۲ - ترک خورد ع

= ترک سر ع حجاج

پرستار جسد را جان عزیز است
 کجا از نان و جاننش یاد ماند
 چو جان گم شد حدیثِ نانا چه باشد
 بود برگ و تره پیکان و شمشیر
 رُخ از خونِ جگر پر پوشش مانده
 جگر خوردند و خوں آستام کردند
 که دیدندی جمال یکدگر سیر
 شدی تن هم بخورد و خویش مائل
 اگر حسد ابدی خطیصل منوے
 پرستاراں بے بودند یک دل
 چو رازِ سینہ با جان گشته و مساز
 بان چار غصہ عمدہ تن
 دریں کردہ شہ راز ہمنونے
 مشرف شد بنبتہ استواری
 ز بد چوں نیم نام خویش کر بود
 چو گل کو گنجد اندر بستر خواب

گرفتار شکم راناں عزیز است
 کے کو عزتِ معشوق داند
 اسیر عاشقی را جان چہ باشد
 در آن سینہ کہ گشت از جان خود سیر
 ۵ دوغخوار از خورش بے نوش مانده
 خوری کا شام و خوردش نام کردند
 گئے رفتی بے لقتشاں زیر
 غذائے روح چوں برداشتی دل
 و گرنہ ہر خورش کاں پیش بوئے
 ۱۰ میان آن دوسرو پائے در گل
 چہ راز سوئے شہ پوشندہ راز
 شادہ راست ہر چار اندریں فن
 سہ بودند از کینہ زان درونے
 کیے عزت کہ اوزاں راز داری
 ۱۵ دوم کرنا کہ از نیکش خبہ بود
 سہ دیگر یا بمن خوشتر از آب

۴۔ برگ ترہ سہ ماہی حوب د ع = برگ د ترہ ع = برگ ترب ح ۴۴۔ ۱۔ از راز داری ۱۶۵۔ ۱۶۶۔
 یا بمن خوشتر از سہ ماہی حوب د ع کب د = سوم بد یا بمن خوشتر ع

چہارم سوئے بیروں بندہ خاص
 بخن خلق آئینی تماش
 شگرفی زیر کی و کاروانی
 سواری چاہی کو گاہ نچس
 فراوان خدمت شہزاد کرد
 گہ و بیگاہ ازاں خورشید پر نور
 چو خاں را در نہاں ہمدم ہو بود
 چو شہ رفتی ز خلوت خانہ بیروں
 بروئے اوتی کردی دل پر
 فشانندی جملہ غمہائے جگر خائے
 اگرچہ آں چشمہ در بیروں کشین
 چو آں چشمہ کہ در زادن در آید
 صنم ہم داشت پنہاں محرمے چار
 یکے نرگس کہ گر خار سے برہ دید
 ز رحمت آیتے بر لوحِ اِخلاص
 حنِ خلقی و حمدِ خواجہ تماش
 برزم اندر دلی در بزمِ جانی
 دو آہو گشتی از یک چو بیہ تیر
 گئے چو گاہ زدہ کہ ز جسم خوردہ
 بنودہ ہچو سایہ یک زمان دور
 دریں سودائے دل محرم ہو بود
 برویش دادی این افسانہ بیڑوں
 بگریہ غرق ہچوں رشتہ در
 کہ باشد بہر غمہائے دگر جائے
 فزوں تر گشتی از افسوں کشین
 چو آب افزوں کشتی افزوں تر آید
 طریقِ محرمیت رہنرا و
 ز پیش نازنین از دیدہ بر چید

۲۔ بخن خلق سراج ۱۰ ایضاً بخن خلق و احمد سراج ۱۱۔ حن خلقی جمع ۱۲۔ گوی خوردہ کاسل حاشیہ ۱۳۔ در کاسل
 ہمدم اوستاد = در جہاں ہمدم ہو ب ۱۴۔ ہچوں رشتہ در سراج ۱۵۔ ہچوں رشتہ در سراج ۱۶۔ خود آں چشمہ
 = خون چوں رشتہ در سراج ۱۷۔ چشمہ سراج ۱۸۔ جمع = آب = چشمہ ۱۹۔ خود آں چشمہ
 سراج ۲۰۔ خوب سراج = خوش آں چشمہ سراج = چو آں چشمہ ۲۱۔ ایضاً افزوں تر آید سراج ۲۲۔ خوب سراج
 ۲۳۔ محرم چار جمع ۲۴۔ بر چید سراج ۲۵۔ خوب سراج ۲۶۔ ی چید

خریدہ ہچو زلفش درینا گوش
 کہ در ہندیت لادی بار پروار
 کہ بد چشم و نارا روشنائے
 کہ سر حرف امانت چون الف بود
 بگنجیدی چو در کوزینہ کافور
 شدہ جاسوس چشم فتنہ چون تیر
 بروں پاس ز بانہا و اشتندی
 کہ بے مونس مبادا زندگانی
 کہ غم را بساید غمگساری
 تو ان خوردن بروئے غمگساران
 برو کوہی چو کشتی شد نہیا
 دوسر کجا شود برگیرہ آسان
 ستوں گریہت زیر نش گیسو آرام
 کہ مہماں نزلہ عنبم برنگیرد
 کہ از ہم صحبتاں تنہا تو ان خورد

دوم آن مشک ریزی کہ سر ہوش
 سیوم لادی گرفتہ بر سر این بار
 ہارم خواہ کا فور سرائے
 چو صفر امین ز عقد مختلف بود
 ۵ کہ از گاہ او ہسم اندر راز مستور
 غرض آن محرمان در شام شبگیر
 دروں سوزا ز بانہا و اشتندی
 بنہما مونس دو یار جسانی
 چہ خوش گفت این مثل باری بیاری
 ۱۰ غم ارچہ بے عد و باشد چو باران
 شود یک ذن ریگی غرق دریا
 چو یک سر باشد از باری ہراساں
 چو باشد بے ستونے بر سر بام
 غم کس مہر کے را درنگیرد
 نہ نقل غم چنان زیباست در خورد

۴۔ سر حرف سرائے کا۔ بر حرف ع۔ ۵۔ کہ از گاہ او۔ گ۔ گاہ او سرائے۔ کہ دیگر
 ب۔ کہ از گاہ او۔ ۶۔ راز بانہا سرائے کا۔ ۷۔ سوز بانہا ع۔ ۸۔ ان مثل بع اع۔
 این مثل سرائے۔ گفتاں جو

مہر زان صحبت شیریں کہ یار است
بغسَم کن آزمون دوستداراں

یہ پہلو خارش بر پشت ریتے
کہ کرد از فرہی سختی و سہاموش
رُوم من بہر تو در آتش و آب
بُز آمد باز سوئے معیش خنداں
کہ با او ہم کند سگ گرگی خویش
کہ بر یاراں ازیناں خندہ تا کے
دلے در سبزہ نے در کارِ جانی
بپردہ بیت رازاں دوستاق
برنداں ماہ رازاں شبانگاہ
چنانکہ اندر خستہ نہ لعل کاسے
کمر بستہ چوں حلقہ در اں عزم
صواب اندیش شد زان راز و رول
تا تاک اوفتد باز شکارے

۳۔ حکایت بطریق تخیل سراج حوالہ۔ ۴۔ سہم۔ بہانے ۵۔ سبزہ زار نشاں چناں بایضاحت
۱۲۔ نہیں جاساں ۱۹۔ بٹاپاک ۳

کے کیں تلخیش شیریں گو رہا
در آسایش بے باشد یاراں
حکا

بہمان بُزی شد کند مینے
گرفت از سبزہ زار بُز چناں نوش
یہ بُز گفتی کہ پیش گرگ و قصاب
لب بُز کند تا گسگ بدنداں
ازاں خندیدن اندر گریستد مینے
بہسانہ کرد تا بگر بُز و از دوسے
۱۰۔ بے مینے است بُز ریا جانی
غرض القصدہ چوں بانوئے آفاق
اشارت کرد تا فاسان در گاہ
بقصر لعل دارندش نہانے
چو عزم کار گشت اں حلقہ راجزم
۱۵۔ در اندیشید بانو باز و رول
کہ چوں پردہ در روم غرارے